

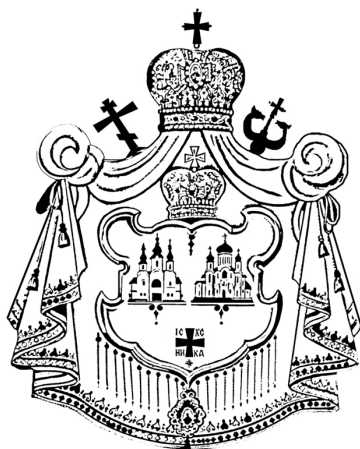
НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Богословсько-історичного
науково-дослідного
центру імені
архімандрита
Василя (Проніна)

*Антиправославні Мараморош-Сиготські судові процеси
Архівні джерела про Православний рух
на Закарпатті в першій половині ХХ ст.
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
до 100-річчя з дня народження архімандрита
Василя (Проніна)*

№2
2013

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО
ЦЕНТРУ ІМЕНІ
АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА)

**За благословенням
Високопреосвященнішого Феодора,
архієпископа Мукачівського і Ужгородського**

УКРАЇНЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА
МУКАЧІВСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЄПАРХІЯ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

БОГОСЛОВСЬКО-ІСТОРИЧНОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО
ЦЕНТРУ ІМЕНІ
АРХІМАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА)

№2

Всеукраїнське державне видавництво

«Карпати»

2013

ББК 86.372

УДК 281.93

Н-34

ISBN 978-966-671-296-0

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА
Наукові записки
БІНДЦ
№2

Рекомендовано до друку на засіданні Ради БІНДЦ ім. архімандрита Василя (Проніна) Мукачівської єпарії УПЦ, протокол №9 від 4 вересня 2012 р.

Видавничий відділ
Мукачівської Православної єпархії

Редколегія:

Феодор (Мамасуєв) – *архієпископ Мукачівський і Ужгородський – голова редколегії*

Данилець Юрій Васильович – *кандидат історичних наук, доцент, директор БІНДЦ, головний редактор*

Олександр Гук – *кандидат богослов'я, протоієрей, науковий співробітник БІНДЦ.*

Олександр Монич – *кандидат богослов'я, протоієрей, вчений секретар БІНДЦ.*

Міщанин Василь Васильович – *кандидат історичних наук, доцент, науковий співробітник БІНДЦ.*

Василь Юрина – *редактор журналу «Православний Літопис», протоієрей, науковий співробітник БІНДЦ.*

Відповідальний за випуск та упорядник:

Данилець Юрій Васильович

Відгуки та пропозиції просимо надсилати за адресою:

Україна, 89600, м. Мукачево, вул. Єпархіальна, 12.

Тел./факс: (03131) 2-14-61; 2-15-15.

Моб.тел: 050-692-87-81, 050-186-53-23.

E-mail: bindc@ukr.net

© Богословсько-історичний науково-дослідний центр
імені архімандрита Василя (Проніна)

© Автори статей

ЗМІСТ

I. ВСТУПНЕ СЛОВО

Архієпископ Мукачівський і Ужгородський Феодор (Мамасуєв)..... 8

II. МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АРХІ- МАНДРИТА ВАСИЛІЯ (ПРОНІНА). «АРХІМАНДРИТ ВАСИЛІЙ (ПРОНІН): НАУКОВА СПАДЩИНА І ДУХОВНИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК РЕЛІГІЙНОЇ ДУМКИ НА ЗАКАРПАТТІ» (МУКАЧЕ- ВО, 10 вересня 2011 р.)

Алмашій М.

Отець Василій (Пронін) в моєму житті. 11

Протоіерей Александр Гук

Парадигма архимандрита Василия (Пронина). 16

Данилець Ю.

Антиправославні Мараморош-Сиготські судові процеси на сторінках
Санкт-Петербурзьких «Церковных Вѣдомостей». 19

Дронов М.

Восприятие этноязыковых особенностей русинов из Австро-Венгрии рус-
ским православным духовенством в Северной Америке (конец XIX - нача-
ло XX вв.). 25

Кічера В.

Історія монастирів в працях архимандрита Василия (Пронина) 49

Іеромонах Іларіон (Кострець)

Історичний нарис Копашнівського Свято-Іоанно - Богословського мона-
стиря. (з нагоди 75-річчя заснування). 60

Місюк М., Вискварко С.

Відродження Православної Церкви в 20-30-х рр. ХХ ст. на території Підкарпатської Русі (за документами фондів ДАЗО)..... 65

Міщанин В., Данилець Ю.

Мукачівський Свято-Миколаївський монастир в 1948-1991рр.: соціально-економічний розвиток 78

Протоіерей Олександр Монич

Регламентація монашого життя на Закарпатті на прикладі «Уставу Мукачівського монастиря» в авторстві архімандрита Василя (Проніна). 86

Світлик Н.

Листування Івана Раковського з Яковом Головацьким, як зразок культурної співпраці інтелігенції Закарпаття і Галичини. 94

Світлинець А.

Життєвий шлях та церковне служіння єпископа Іоаникія Зейкана (? – 8 листопада 1686 р.). 104

Протоіерей Димитрій Сидор

Архимандрит Василій (Пронин), как лингвист и апологет Кирилло-Мефодиевской апостольської традиції. 108

Федака С.

Королівське Євангеліє у контексті закарпатської історії кінця ХІV – першої половини ХV століття..... 135

Фенич В.

Бачення часів неподіленого християнства православними і католиками (приклад о. Василя (Проніна) та о. Атанасія Пекаря, ЧСВВ) 145

Філіпов О.

Побудова єпископської резиденції Мукачівсько-Пряшівської Православної Єпархії у Мукачеві. 168

Протоіерей Василій Юрина

Огляд нововиявлених документів Мукачівського монастиря до Василіанського періоду. 181

III. ПУБЛІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ:

Православний рух. 186

ПРО АВТОРІВ.

Василь Міщанин,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ДВНЗ «УжНУ», науковий співробітник БІНДЦ

Юрій Данилець,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ДВНЗ «УжНУ», директор БІНДЦ

Мукачівський Свято-Миколаївський монастир в 1948-1991рр.: соціально-економічний розвиток

1944 рік став переломним в історії Закарпаття. Зміни торкнулися відразу майже всіх сфер суспільно-політичного, соціально-економічного, культурного і релігійного життя. Новий етап настав і у розвитку православної церкви. І хоча православне духовенство, на відміну від греко-католицького, висловлювало своє лояльне відношення до нової влади, брало активну участь у возз'єднавчому русі та роботі народних комітетів, йому не вдалося уникнути посиленого тиску з боку більшовиків.

Відразу ж після визволення краю від гортистських окупантів, ще до формування органів державної влади Народної Ради Закарпатської України (26 листопада 1944 р.), розпочався процес входження православної церкви під юрисдикцію Руської Православної Церкви (Далі – РПЦ). Вже 18 листопада 1944 р. у м. Хуст відбулися збори православного духовенства, на яких вирішили звернутися до Собору Сербської Православної Церкви (Далі – СПЦ) і просити його дати згоду на перехід Мукачівсько-Пряшівської єпархії до складу РПЦ¹. Тут же було прийнято рішення направити до Москви делегацію від Мукачівсько-Пряшівської єпархії з проханням приєднатися до РПЦ. Із 7 по 13 грудня 1944 р. представники закарпатського духовенства перебували в Москві. Переговори велися у двох напрямках. З одного боку, треба було добитися прихильності митрополита Алексія I (Симанського). Суть прохань закарпатців зводилася до наступного: «1. Підтримати перед Синодом СПЦ їх клопотання про передачу Мукачівсько-Пряшівської єпархії в канонічне ведення Московської Патріархії; 2) Сприяти їм через цивільні і військові власті в перерозподілі церковного майна між православними і уніатськими приходами; 3) Надати можливість підготовки в Московському інституті своїх кандидатів у священники і постачання з боку Московської Патріархії їх єпархії богословськими книгами; 4) Щоб Московська Патріархія надала матеріальну підтримку Мукачівсько-Пряшівській єпархії»².

З другого боку, хоча церква у Радянському Союзі і була відокремлена від держави, треба було домовлятися із владою. Не могло бути й мови, щоб РПЦ без згоди вищого керівництва СРСР дозволила Мукачівсько-Пряшівській єпархії влитися до складу РПЦ. Так, 11 грудня 1944 р. делегація була прийнята головою Ради у справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР Георгієм Карповим. Проте навіть ця людина не вправі була вирішувати ці питання. Це стало можливим лише тоді, коли Й. Сталін остаточно розв'язав для себе питання майбутньої повоєнної приналежності Закарпатської України. Вже 17 березня 1945 р. він підписує «Інструкцію № 54», в якій, зокрема, передбачалося «Оформити приєднання до Московської патріархії Мукачівсько-Пряшівської православної єпархії (Закарпатська Україна),

¹ Данилець Ю.В. Православна церква на Закарпатті у першій половині ХХ ст. Монографія / Передмова В.Фенича. – Ужгород: Карпати, 2009. – С.191.

² Там само. – С.193-194.

згідно з виявленим із їхнього боку бажанням і згодою синоду СПЦ (в юрисдикції якої дотепер перебуває Мукачівсько-Пряшівська єпархія)»³.

Особливо активізуються відносини між СПЦ і РПЦ з питання передачі Мукачівсько-Пряшівської єпархії після 29 червня 1945 р., коли між урядом ЧСР і СРСР був підписаний договір про Закарпатську Україну, який передбачав включення Закарпаття до складу Української РСР. 6-8 вересня 1945 р. на засіданні Священного Синоду СПЦ було прийнято рішення про канонічну передачу Мукачівсько-Пряшівської єпархії під юрисдикцію РПЦ, 22 жовтня 1945 р. на засіданні Священного Синоду в Москві представник Мукачівсько-Пряшівської єпархії СПЦ єпископ Володимир (Раїч) прочитав листа голови Священного Синоду СПЦ митрополита Йосифа (Цвієвич), в якому висловлювалась згода на передачу єпархії у ведення РПЦ. Через два дні патріарх Алексій I (Симанський) призначив архімандрита Нестора (Сидорук) адміністратором православної Мукачівсько-Пряшівської єпархії. Протягом першої декади листопада 1945 р. відбулася передача справ Володимиром (Раїч) єпископу Нестору (Сидорук).

Таким чином, Мукачівсько-Пряшівська єпархія протягом якогось року (листопад 1944 р. – листопад 1945 р.) змінила своє підпорядкування – вийшла з-під юрисдикції СПЦ і влилася до РПЦ, а Закарпаття в січні 1946 р. стало складовою адміністративною одиницею СРСР у вигляді Закарпатської області.

Не можемо не погодитися зі словами ігумена Гавриїла (Кризина): «Надо сказать, что с установлением советской власти в Закарпатской области абсолютно все конфессии потеряли поддержку государства... Предлагая греко-католическим священникам принять Православие или вовсе оставить культовое служение, представители советской власти меньше всего думали о православной вере. Их цель состояла в том, чтобы парализовать Греко-католическую Церковь и, по возможности, внести разлад в Православную Церковь с помощью перешедшего в нее греко-католического духовенства. А затем совершенно подавить и православие в СССР»⁴. Звичайно, найбільше постраждала греко-католицька церква. Проте репресіям піддавалося і православне духовенство. Так, наприклад, в 1946 р. прийняли мученицьку смерть управляючий справами Мукачівсько-Пряшівської

³ Там само. – С. 195.

⁴ Гавриил (Кризина), игумен. Православная Церковь в Закарпатье (век XX). – К., 1999. – С. 88-89.

єпархії ігумен Феофан (Сабов) та його брат священник Петро Сабов, які були розстріляні радянськими солдатами. Значна кількість православно-го духовенства за свої релігійні переконання була засуджена на тривалі терміни ув'язнення, радянська влада досить серйозно взялася за нищення православних церков, монастирів, хрестів.

На час визволення Закарпаття радянськими військами у жовтні 1944р. на теренах краю Православна Церква мала 7 монастирів, 11 скитів та 135 приходів. Вірники молилися у 182 храмах та 12 каплицях, їх обслуговувало 136 православних священників. Загальна кількість вірників станом на початок 1946 р. складала 142 тис. чоловік⁵.

24 березня 1947 р. Православній Церкві було повернено древній православний монастир святого Миколая на Чернечій горі в Мукачеві. 34 монахи-василіани переселилися у греко-католицький монастир с. Імстичево Іршавського округу, а на їхнє місце прийшли 33 православні монахині на чолі з ігуменею Параскевою (Прокоп)⁶.

28 серпня 1949 р. в день свята Успіння Божої Матері в монастирі в присутності понад 20 000 вірників і сотні священників було проведено богослужіння в честь ліквідації Ужгородської унії⁷. До 1 січня 1950 р. з Православною Церквою возз'єдналися 122 греко-католицькі священники⁸.

Проте атеїстична влада масово закривала і православні монастирі Закарпаття, особливо у другій половині 1950-х – на початку 1960-х рр., коли на Мукачівську кафедру був назначений єпископ Варлаам (Борисевич). При ньому були закриті всі монастирі, окрім Мукачівського і Чумалівського. Останніми були ліквідовані монастирі в Липчі і Тереблї⁹. Монахині закритих обителей перейшли в Мукачево та Чумальово, деякі повернулися в рідні домівки. Закриті монастирі атеїстична влада перетворювала на склади, перебудовувала на спортзали чи, навіть, сільські клуби, санаторії, лікарні, гуртожитки.

На 1961 р. в Закарпатській області залишилося всього два православні монастирі. Найбільший із них – Свято-Миколаївський жіночий монастир

⁵ Данилець Ю. Один із епізодів радянської історії православних монастирів на Закарпатті // Русин. Международный исторический журнал. – Кишинев. – 2010. – № 3 (21). – С. 77.

⁶ Гавриил (Кризина), ігумен. Названа праця. – С. 91.

⁷ Максимішинец Василий, протоиерей. История Православной Церкви в Карпатской Руси: Монография. – Ужгород, 2004 – С. 148.

⁸ Гавриил (Кризина), ігумен. Названа праця. – С. 94.

⁹ Максимішинец Василий, протоиерей. Названа праця. – С. 150.

знаходився в Мукачеві на Чернечій горі, другий монастир був розташований у с. Чумальово Тячівського району.

Слід відзначити, що життя монастирів, як і релігії в цілому вже з перших радянської влади на Закарпатті брався під особливий контроль партійних і радянських органів. Це ми бачимо з листа уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР П. Вільхового до уповноваженого цієї Ради в Закарпатській області С. Ляміна-Агафонова датованого 13 лютого 1947 р.. У ньому зокрема йшлося: «Со времени получения от Вас учетных данных о наличии действующих на территории обслуживаемой Вами области монастырей прошло несколько месяцев. За это время часть монастырей самоликвидировалась, а в некоторых сократилось количество монашествующих. В итоге мы не имеем на сегодня достаточно ясных и полных данных о действующих в Украине монастырях»¹⁰. В листі пропонувалося в найкоротший термін вислати в Київ детальні дані про стан діючих монастирів, в яких мали вказуватися назва монастиря, його місцезнаходження і якій церкві належить, кількість монахів, кількість квадратних метрів житлових і нежитлових приміщень, господарське становище монастиря (кількість оброблюваної землі, наявність худоби тощо).

У березні 1949 р. у Мукачівському монастирі проживало 46 черниць і 4 послушниці. За віком: до 18 років – 1; від 18 до 40 років – 40; від 41 до 55 років – 9. Ігуменею монастиря була матушка Параскева (Прокоп). У 1948 р. монастир поповнився п'ятьма послушницями із Заднянського (Приборжавського) монастиря. Решта 12 послушниць прибуло із різних монастирів і скитів Закарпаття. 5 монашок із-за хвороби були непрацездатними¹¹. На кінець 1950 р. тут проживало 64 монашки: 1 ігуменя, 33 мантійні монашки, 12 рясофорних монашок, 16 послушниць¹². За 5 років кількісний склад монастиря майже не змінився. На 1 січня 1956 р. у монастирі було 69 мона-

¹⁰ Переписка с Советом по делам религиозных культов при Совете Министров СССР, Уполномоченным Советом по делам религиозных культов по УССР, местными советскими органами о взятии на коммунальный баланс церковных зданий. 18 февраля 1947 г. – 24 декабря 1947 г. На 24 листах // Державний архів Закарпатської області (Далі ДАЗО). – Ф. 1490. – Оп. 1, Спр. 16. – Арк. 1.

¹¹ Статистичні звіти про кількість православних церков і монастирів та їх фінансово-господарську діяльність. На 53 арк. // ДАЗО – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр. 4. – Арк. 52.

¹² Статистичні звіти про кількість монахів та фінансово-господарську діяльність православних церков і монастирів за 1950 р. На 35 арк. // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр. 5. – Арк. 34.

шок: 36 монахинь, 28 рясофорних послушниць і 4 послушниці¹³. Це були переважно молоді люди, які свідомо йшли служити Богові. Якщо поглянемо на віковий склад, то його умовно можемо поділити так: від 18 років до 40 років – 44; від 40 років до 55 років – 17; старші за 55 років – 8¹⁴.

У березні 1947 р. радянська влада виділила монастирю 50 га землі. З них по угіддях: а) орної землі – 27 га; б) виноградників – 6 га; в) садів – 6 га; г) пасовищ – 5 га; д) сінокосів – 3 га; лісів – 1 га; під забудовою – 2 га¹⁵. Серед будівель монастиря можемо назвати: кам'яний корпус (76 м x 9 м); церква (29.80 м x 11.50 м); хлів (30 м x 10 м); майстерня (12 м x 5 м); склад (9 м x 5 м); прибудова (12 м x 7 м); конюшня (30 м x 11.05 м); гараж (11 м x 7.6 м); будинок служащих (21 м x 9 м)¹⁶. В цей період всі будинки потребували ремонту. За даними уповноваженого Ради по справам православної церкви при Раді Міністрів по Закарпатській області А.Шерстюка на 1 листопада 1950 р. Мукачівський Свято-Миколаївський монастир мав 1131 квадратних метрів житлових приміщень, 6 нежитлових приміщень загальною сумою 1337 квадратних метрів та 1 церкву на 270 квадратних метрів¹⁷.

Головними прибутками монастиря в перші роки радянзації Закарпаття були садівництво і виноградарство, скотарство і продаж свічок. Так, наприклад, валовий дохід монастиря в 1947 р. становив 59.662.85 рублів. У 1948 р. він уже становив 84.602.80 рублів. Подамо картину по статтях доходу: а) із скотарства – 9.678.80 руб.; б) за продане вино – 59.565 руб.; в) за продані свічки – 4.885 руб.; г) за продане молоко – 480 руб.; д) за продані яблука – 5.000 руб.; е) інші різні прибутки – 4.994 руб. Проте мав монастир і значні видатки. Тільки у 1948 р. йому прийшлося сплатити податок на прибуток – 9.601.000 руб.; заплатити страховку – 912 руб.; повернути державну позику за 1947 р. – 8.000.000 руб. І за 1948 р. 5.000.000 руб.¹⁸. 1948 р. був одним із найбільш прибуткових. Для порівняння наведемо деякі фінансові цифри монастиря у 1956 р. На початок 1956 фінансового року був зали-

¹³ Статистичні звіти про фінансово-господарську діяльність православних церков і монастирів за 1955р. На 14 арк. // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр.13. – Арк. 9.

¹⁴ Там само. – Арк. 12.

¹⁵ Статистичні звіти про кількість православних церков і монастирів та їх фінансово-господарську діяльність. На 53 арк. // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр.4. – Арк. 52.

¹⁶ Там само. – Арк. 52 зворотний.

¹⁷ Статистичні звіти про кількість монахів та фінансово-господарську діяльність православних церков і монастирів за 1950 р. На 35 арк. // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр.5. – Арк. 32.

¹⁸ Там само. – Арк. 52 зворотний – 53.

шок коштів у сумі 7.341 руб. Поступило в 1956 р. 23.334, витрачено 37.131. На кінець року залишок склав 94 руб.¹⁹ Подібна ситуація повторялася і в наступні роки. Так, у 1958 р. всі прибутки монастиря склали 22.516 руб. 69 коп., а витрати 22.387 руб. 22 коп. Залишок склав 129 руб. 47 коп.²⁰

З наведених нижче документів стає зрозуміло, що місцева влада тотально контролювала економічну діяльність монастирів, особливо Мукачівського. Разом з тим у 70-80 х рр. ХХ ст., коли радянська влада на Закарпатті укріпилася, було покинчено з греко-католицькою церквою, в школах посилено насаджувався атеїзм, комуністи взялися і за Православну Церкву. Відслідковувалися контакти черниць, перевірялася їх кореспонденція, вірникам перешкоджали відвідувати монастирські відпусти.

Про важкі часи в існуванні Мукачівського монастиря у 70-80-х рр. ХХ ст. в часи комуністичного атеїзму дізнаємося із документів ДАЗО, опублікованих у міжнародному історичному журналі «Русин» (№ 3(21) за 2010 р.). У першому документі подано інформацію про проведення традиційного свята на Чернечій горі – Успіння Божої Матері, що святкується 28 серпня. Другий документ, це відповідна реакція на участь вірників з Перечинщини на відпусті в Мукачеві 28 серпня 1973 р. Третій документ містить у собі аналіз майнового становища Мукачівського та Чумалівського монастирів, в ньому наводяться конкретні цифри прибутків монастирів. Даний звіт не має підпису та датування, однак є очевидним, що він підготовлений в апараті уповноваженого при Закарпатському облвиконкомі. З довідки «О деятельности православных монастырей» зокрема довідуємося, що в 1982 р. в Мукачівському монастирі проживало 102 монашки і три священники. Обитель є пам'яткою архітектури і об'єктом для туристів, в т.ч. і для іноземних. За останній час якихось поповнень в монастирі не відбулося, хоча монашки постійно просили владу дозволити збільшити їх кількість. За цим документом: «Монашки в монастырях заняты на внутрицерковном обслуживании. Часть монашек Мукачевского монастыря работает в совхозе им. Димитрова по выращиванию сельскохозяйственных культур, ими заработано в совхозе 2,2

¹⁹ Статистичні звіти про фінансово-господарську діяльність православних церков і монастирів за 1956р. На 28 аркушів // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр.15. – Арк. 23.

²⁰ Статистичні звіти про фінансово-господарську діяльність православних церков та монастирів за 1958 рік. На 42 арк. // ДАЗО. – Ф.1490. – Оп. 4д. – Спр.29. – Арк. 12.

тис. руб. Монашки Чумалевського монастиря періодически працюють в совхозе во время сенокоса и уборки овощей, оплату получают натурой (сеном). Свое подсобное хозяйство монашки ведут только своими силами, без наемных рабочих. Денежные поступления монастырей состоят из добровольных пожертвований, хозяйственной деятельности, почтовых денежных переводов, которые в Мукачевском монастыре ежегодно увеличиваются. Так, поступления Мукачевского монастыря составили в 1982 году 69 тис. руб., или на 210 руб. больше прошлого года. В Чумалевском монастыре имеется уменьшение денежных поступлений на 0, 25 тис. руб. и составляет 15 030 руб.»²¹

В посилках від православних вірників, родичів, знайомих, монашки отримували продукти (борошно, сухофрукти, гриби, одяг та ін.). Монастирі щорічно змушені були перераховувати гроші у Фонд миру и охорони пам'ятників. Тільки у 1982 р. монастир перерахував 2 тис. руб. у фонд миру і 300 руб. у Фонд охорони пам'ятників. За 5 років Мукачівський монастир виділив із своїх заощаджень у Фонд миру 8 тис. руб.

Не дивлячись на це, на думку партійного і радянського керівництва, «Монастири остаются рассадником религиозного фанатизма», а тому «принимаются все необходимые меры, чтобы уменьшить приток верующих к монастырю»²². Подається в документі і характеристика наставниць двох існуючих на Закарпатті монастирів: «Настоятельница Чумалевського монастиря Форкавец Е.П. лояльна, а настоятельница Мукачевського монастиря своенравная, на предложения уполномоченного реагирует болезненно»²³.

Таким чином, Мукачівський Свято-Миколаївський монастир у радянський період хоча і не був ліквідований, на відміну від інших монастирів, його діяльність, навіть економічна, чітко контролювалася владою. Головними прибутками монастиря були садівництво і виноградарство, скотарство і продаж свічок. Монашки також змушені були працювати в колгоспі, а також сплачувати різні податки та внески у різні фонди.

²¹ Из інформаційного звіту про релігійний стан в Закарпатській області в 1982 р. // Данилець Ю. Один із епізодів радянської історії православних монастирів на Закарпатті // Русин. Международный исторический журнал. – Кишинев. – 2010. – № 3 (21). – С. 81.

²² Там само. – С. 82.

²³ Там само.